ARCHIVUM ANATOLICUM (ArAn)	19/2	2025	469-503

BOĞAZKALE-HATTUŠA'DAN ARINMA VE ÇAĞIRMA RİTÜELİ İÇERİKLİ YAYINLANMAMIŞ HİTİTÇE TABLET FRAGMANLARI

Leyla MURAT KARAKURT *

Makale Bilgisi **Article Info**
Başvuru:15 Eylül 2025 Received: September 15, 2025
Kabul: 16 Kasım 2025 Accepted: November 16, 2025
Makale Türü: Araştırma Makalesi (Research article)

Öz

*Boğazköy-Hattuša'da yapılan ilk kazılarda ele geçen, 1987 yılında Almanya'dan Türkiye'ye getirilen ve Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde bulunan yayımlanmamış Arınma ve Çağırma içerikli 7 adet tablet fragmanı** - Arınma Ritüelleri Fragmanı Bo 7221 (CTH 495), Bo 7222 CTH 495), Bo 7238 (CTH 495); Bo 7226 (CTH 495), Bo 7243 (CTH 495); Bo 7250 (CTH 456); Ev Arındırma, Yeraltı Tanrılarını Çağırma Ritüeli Fragmanı Bo 7358 (CTH 446.C); Çağırma Ritüeli Fragmanı Bo 7206 (CTH 483.IA)- çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışma, söz konusu yayımlanmamış Hititçe tablet fragmanlarının paleografik yönden tarihlendirmeleri, Boğazköy-Hattuša'da bulunan yayımlanmış Hititçe metinler ile birleşme/join bilgileri, duplikat ve paralellik bilgileri, özellikle transliterasyon,*

* Prof. Dr. , Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Hititoloji Anabilim Dalı. E- posta: lmurat@ankara.edu.tr, ORCİD: 0000-0003-0075-717X

** Bu makalede çalışılan tabletlerin yayın iznini veren Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürü Sayın Yusuf Kıraç'a, çok teşekkür ediyorum. Ayrıca müzedeki çalışmalarımız sırasında her konuda destek olan başta Mine Çiftçi olmak üzere Başak Yıldız Gülşen, Ceren Demiryürek ve İsmet Aykut'a; tabletlerin fotoğraflarını çeken Ahmet Remzi Erdoğan'a çok teşekkür ediyorum.

tercüme ve filolojik yorumu ile bilim dünyasına önemli katkılar sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Tablet, Arınma, Çağırma, Ritüel, Hitit, Kizzuwatna.*

Unpublished Hittite Tablet Fragments with Purification and Invocation Ritual from Boğazkale-Hattuša

Abstract

The subject of this study is the 8 tablet fragments containing Purification and Invocation, which were unpublished during the first excavations in Boğazköy-Hattuša, brought to Turkey from Germany in 1987 and kept in the Ankara Museum of Anatolian Civilizations - Purification Rituals Fragment Bo 7221 (CTH 495), Bo 7222 CTH 495), Bo 7238 (CTH 495); Bo 7226 (CTH 495), Bo 7243 (CTH 495); Bo 7250 (CTH 456); House Purification, Invocation of Underworld Gods Ritual Fragment Bo 7358 (CTH 446.C); Invocation Ritual Fragment Bo 7206 (CTH 483.IA). This study will make significant contributions to the scientific world with its paleographic dating of the unpublished Hittite tablet fragments, its information on joins with published Hittite texts found in Boğazköy-Hattuša, its information on duplication and parallelism, and especially its transliteration, translation and philological interpretation.

Keywords: *Tablet, Purification, Invocation, Ritual, Hittite, Kizzuwatna.*

Giriş

M.Ö. 2 bin yılda Anadolu'da büyük bir uygarlık yaratarak Ön Asya'nın önde gelen devletleri arasında yer alan Hititler, hem kendilerinden önce aynı topraklar üzerinde yaşayan toplumlardan hem de kendi dönemlerinde var olan Mısır ve Mezopotamya gibi büyük uygarlıklardan etkilenmişlerdir. Hititler, bu uygarlıkların farklı kültür özelliklerini kendi yapılarına uyarlayarak yeni bir kültür yaratmışlardır. Hititler hakkında bilgi veren çivi yazılı tabletlerin çoğunluğu Hititlerin başkenti Boğazköy-Hattuša'da ele geçmiştir. Bu çivi yazılı tabletler arasında arınma ve çağırma içerikli Kizzuwatna kökenli ritüeller önemli bir metin grubunu oluşturmaktadır.

Anadolu'nun güney ve güneydoğusunda bulunan Kizzuwatna, M.Ö. 1400 yıllarında Luwi ve Hurrilerin ortak yaşam alanı olan bir bölgedir[1]. Hitit toplumunda yer alan ritüel uygulamalarının büyük çoğunluğu Hurrice ve Luwice konuşulan Kizzuwatna bölgesinden alınmıştır. Dolayısıyla rituellerin büyük bir kısmı Luwi ve Hurri ortak kültürünü yansıtan Kizzuwatna kökenli tabletlerdir[2].

Tanrıları için büyük bir titizlikle düzenlenen Kizzuwatna kökenli ritüellerin ilk şartı bedensel ve ruhsal olarak arınmaktır. Çünkü arınma insanların tanrılar tarafından cezalandırılmamaları için ilk şarttır. Hititler, teokratik inanç sistemlerinden kaynaklı olarak kaderlerini tanrıların yönettiği ve yaşamları süresince başlarına gelen her türlü olayın onlar tarafından verildiği düşüncesine sahipti[3]. Büyü, lanet, beddua, cinayet, yalandan yemin etme, kötü dil, kirletilmiş gıdalardan yeme gibi eylemler, yani kirlilik ve günahlar, tanrıların öfkelenmelerine,[4] onların ülke, kent ve tapınağı terk etmelerine, hasadın verimsizliğine, salgına, aile içi geçimsizliklere ve çeşitli bedensel ve ruhsal hastalıklara neden oluyordu[5]. Dolayısıyla Hititler, arınma ve tanrıları çağırma ritüelleri düzenleyerek kirlilik ve günah kaynaklı kötü olaylardan kurtulmaya çalışmışlardır[6].

Arınma ritüellerinde bedensel ve ruhsal arınmayı sağlayan en önemli maddeler "Kutsal Su"[7], "Kuş"[8] ve "Gümüş"tür[9]. Arındırıcı bu maddelerle

---

1 Annalies Kammenhuber, Kizzuwatna / Kilikien, Die Arier im Vorderen Orient, (Heidelberg 1968) 99-104; Volker Haas -Gernot Wilhelm, *Hurritische und luwische Riten aus Kizzuwatna*, Alter Orient und Altes Testament Sonderreihe (AOAT 3), (Neukirchen-Vluyn: 1974) 5; Volker Haas, *Geschichte der Hethitischen Religion*, Handbuch der Orientalistik. Der Nahe und Mittlere Osten 15. (Leiden, New York, Köln:1994) 17.

2 Kammenhuber, *Kizzuwatna / Kilikien*, 102-104; Haas- Wilhelm, *Hurritische und luwische Riten aus Kizzuwatna*, 5-6, 36.

3 Ahmet Ünal, "Hitit Tıbbının Ana Hatları", *Belleten* XLIV/175, Ankara (1980): 477-480, 484 d.n. 38; Leyla Murat, "Ammihatna Ritüelinde Hastalıklar ve Tedavi Yöntemleri", *Archıvum Anatolıcum- Anadolu Arşivleri,* Ar.An 6/2, Ankara (2003): 92-96.

4 Leyla Murat, "Ammihatna Ritüelinde Hastalıklar ve Tedavi Yöntemleri", 92-96.

5 Leyla Murat, "Ammihatna Ritüelinde Hastalıklar ve Tedavi Yöntemleri", 92-96.

6 Haas-Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna*, 38-41; 42-49.

7 Haas, Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna,* 38-41; Leyla Murat, "Hititlerde Kutsal Su", *2. Çorum Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu*, (Çorum 2012a): 131-142; Leyla Murat, "Hititlerde Su Kültü", *Tarih Araştırmaları Dergisi* Cilt XXXI, Sayı 51, (Ankara 2012b): 125-157; Leyla Murat, "Hitit Yaşamında Yağmur", *Ömer Çapar'a Armağan*, (Ankara: 2012c), 203-220.

8 Haas-Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna* 42-49.

9 Haas-Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna,* 38-41.

kral, kraliçe, tanrı (heykeli), tapınak, şehir, ev, kurban sahibi, giysiler ve kült eşyaları gibi hemen hemen her şey arındırılmaktadır[10].

Kaybolan öfkeli tanrıyı geri döndürmek için yapılan çağırma ritüelleri[11], arındırma özelliği de taşımaktadır. Bu ritüellerde tanrıları hiddet, öfke ve kinden arındırmak için çeşitli büyü yöntemleri kullanılmıştır[12]. Ritüellerde genel olarak benzer uygulamalar görülmektedir. Ritüelin içeriğine göre bazı farklılıklar olsa da genelde ritüellerde aynı büyü malzemeleri tercih edilmektedir[13]. Ritüellerin icracısı olan görevliler[14] tanrı ve tanrıçaları çağırma işlemini gerçekleştirmektedir[15]. Bu arınma ve çağırma ritüellerinde tanrılar sadece kurban malzemeleri ile donatılarak cazip hale getirilen yollarla değil, hiç yol kullanmadan çekme malzemeleri aracılığı ile de çağırılabilmektedir[16]. Ritüellerde tanrılar kendilerini memnun eden ekmek, yağ, bal, güzel kokulu yemekler ve içecekler gibi çeşitli kurban malzemeleri ile çağrılmaktadır[17]. Bazı durumlarda arınma, çağırma ritüelleri, başka bir ritüel uygulaması olan kuş kurban ritüelleriyle de tamamlanmaktadır[18].

Hititler, kirliliğin, kötülüklerin ve günahların yeraltına bir kurban vasıtasıyla gönderileceği ve böylece arınmanın sağlanacağı inancından hareketle, birçok arınma ritüelinde kuşları kurban çukuruna, yeraltı tanrılarına kurban olarak sunmaktadır[19]. Her bir kirlilik ve günah yeraltı (tanrıları) vasıtasıyla ortadan kaldırıldığı için söz konusu yeraltı tanrılarının ritüeldeki fonksiyonları da önemlidir[20].

---

10 Murat, "Hititlerde Kutsal Su,", 131-142; Leyla Murat, "Hititlerde Su Kültü",125-157.

11 Esma Reyhan, "Hitit Arşivlerinde Kizzuwatna Kökenli "Tanrıları Çağırma Ritüelleri"", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 35/60, (Ankara 2016): 1-38.

12 Haas – Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna*, 9-11: Esma Reyhan, "Hitit Arşivlerinde Kizzuwatna Kökenli "Tanrıları Çağırma Ritüelleri", 3.

13 Haas-Wilhelm *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna*, 11-12; Esma Reyhan, "Hitit Arşivlerinde Kizzuwatna Kökenli "Tanrıları Çağırma Ritüelleri"", 5

14 ^{LU}AZU "kâhin, bakıcı, büyücü" için bkz. Franca Pecchiloi Daddi, *Mestieri, professioni e dignitanell'Anatolia ittita,* Incunabula Graeca 69. (Roma 1982) 290; HZL: 142; ^{LU}patili "bir rahip" için bkz. Daddi, Mestieri, 253; HZL: 166; ^{LU}purapši "bir kült görevlisi"için bkz. Daddi *Mestieri*, 255; HW: 173.

15 Haas- Wilhelm *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna*, 19-21; Esma Reyhan, "Hitit Arşivlerinde Kizzuwatna Kökenli "Tanrıları Çağırma Ritüelleri"", 4.

16 Esma Reyhan, "Hitit Arşivlerinde Kizzuwatna Kökenli "Tanrıları Çağırma Ritüelleri"", 11.

17 Haas-Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna,* 11-22.

18 Haas-Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna,* 50-57

19 Esma Reyhan, "Hitit Arşivlerinde Kizzuwatna Kökenli "Tanrıları Çağırma Ritüelleri"", 18-22.

20 Haas -Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna*, 50-55.

Boğazköy-Hattuša'da yapılan ilk kazılarda ele geçen, 1987 yılında Almanya'dan Türkiye'ye getirilen ve Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan yayımlanmamış Kizzuwatna kökenli Arınma ve Çağırma Ritüel içerikli 8 adet tablet fragmanı - Arınma Ritüeli Fragmanları Bo 7221 (CTH 495), Bo 7222 CTH 495), Bo 7238 (CTH 495); Bo 7226 (CTH 495), Bo 7243 (CTH 495); Bo 7250 (CTH 456); Ev Arındırma, Yeraltı Tanrılarını Çağırma Ritüeli Fragmanı Bo 7358 (CTH 446.C) - bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışma, söz konusu yayımlanmamış Hititçe tablet fragmanlarının Boğazköy-Hattuša'da bulunan yayımlanmış Hititçe metinler ile birleşme/join bilgileri, duplikat ve paralellik bilgileri, özellikle transliterasyon, tercüme, (bazı kelimeler üzerine) filolojik yorumu ve değerlendirmeleri ile bilim dünyasına önemli katkılar sunacaktır.

Bo 7221 (Resim 1)

CTH : CTH 495 Arınma Ritüeli

Tarihlendirme: İmp.

Ölçüler : Uzunluk 5.7 cm, Genişlik 4.9 cm, Kalınlık 0,5 cm.

Duplikatlar :[21] KBo 56.9 (=126/u)[22] + Bo 3288 + Bo 7694, KUB 46.39 (=Bo 604)[23] + Bo 6730 + Bo 7074+ 7222 + Bo 7238 + Bo 7699 + Bo 7704 + VS NF 12.58[24].

Joinler : Bo 7221 + Bo 8825 + KUB 57.15 (=Bo 602)[25] Direkt join/birleşme[26].

---

[21] HPM Kokordanz'da (1.Grup) **Bo 7221+**KUB 57.15 (Bo 602) + Bo 8825 ++'in paralelleri olarak (2. Grup) KBo 56.9 (=126/u) + Bo 3288 + Bo 7694, (3. Grup) KUB 46.39 (=Bo 604) + Bo 6730 + Bo 7074+ **Bo 7222 + Bo 7238 +** Bo 7699 + Bo 7704 + VS NF 12.58 verilirken Johann Tischler, *Hethitische Texte in Transkription KUB 56 und KUB 57,* Dresdner Beträge zur Hethitologie (DBH 49). (Wiesbaden, 2016), 137-138'de, bu 2. ve 3. grup ritüellerin Bo 7221+KUB 57.15 (Bo 602)+Bo 8825+'in duplikatları olarak belirtmiştir.

[22] KBo 56.9 (=126/u) + trans. için bkz. HPM Konkordanz; Jared. L. Miller, "The Paleography and Orthography of Six Rituals", ed. *Elena Devecchi Paleeography and Scribal Practices in Syro-Palestine and Anatolia in the Late Bronze Age*, „ Papers Read at a Symposium in Leiden, 17-18 December 2009, (PIHANS 119, (Leiden 2012), 95-109.

[23] KUB 46. 39 (=Bo 604)+ trans. için bkz. HPM Konkordanz; Jared. L. Miller, "Sıx Rituals edited in the Manner of Arusna", ed. Aygül Süel, *7. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri*. Cilt 1, (Ankara 2010), 503-514.

[24] Krş. HPM Konkordanz KUB 57.15 (Bo 602) + Bo 7221+ Bo 8825 + Paraleller: KBo 56. 9 (=126/u) + Bo 3288+ Bo 7664, KUB 46. 39 (=Bo 604) + Bo 6730 + Bo 7074+ 7222 + Bo 7238 + Bo 7699 + Bo 7704 + VS NF 12.58.

[25] KUB 57.15 (Bo 602) trans. için bkz. Tischler, *Hethitische Texte in Transkription KUB 56 und KUB 57,* 137-138.

[26] Tabletin join taslağı için bkz HPM Konkordanz KUB 57.15 (=Bo 602), Bo 7221.

(+) KUB 46. 41 (=Bo 603)[27] (+) KBo 56.12 (=1018/u)[28] (+) 7693 Dolaylı join/birleşme.

Fragman Bo 7221, KUB 57.15 (= Bo 602) ile sol alt taraftan, Bo 8825 ile de sağ alt taraftan doğrudan birleşmektedir[29].

Bo/7221 transliterasyon tamamlaması Duplikat KUB 46. 39 (=Bo 604)'a[30] ve dolaylı join KUB 46.41(=Bo 603)'e[31] göre yapılmıştır.

Transliterasyon

(Bo 7221'in joini KUB 57.15 (Bo 602)'nin satır numaraları parantez içindedir.)

x+1 **] x-ḫi? p[í**
2' **] x x *ŠA* EN SISKUR x [**
3' **] pí-e ḫar-kán-zi *A-NA* SISKUR^{MEŠ} x [**
4' **-z]i? nu *A-NA* DINGIR^{LIM} SISKUR šar-ni-ik-z[i?(-)**

5' **] x-zi EN SISKUR-ia pa-iz-zi nu ḫu-u-da-ak-x [**
6' **pu-ru-u] d?-da-za[32] hap-par-za[33] ^{LÚ}IGI-la ^{LÚ}kán-la x[[34]**
7' **z]i EGIR-*ŠU*-ma DINGIR^{LUM} GAM-ra-za wa-ra-ad-da-na-za [**
8' **]x iš-ḫi-ia-an-zi I UDU-ši[35]/LU.LIM?[36] an-da me-i[m?**
9' **]x a-ni-ur DÙ-an-zi šar-ni-ik-zi-la-aš? x[**

10' **]-an-da-ia KIN-an-zi EGIR-*ŠU*-ma 2 ^{GIŠ}la-pa[-ni**
11' **]x-aš gán-ga-ti DÙ-an-zi EGIR-*ŠU*-ma EN[SISKUR**
12' **]-x-x-eš <za-pa-da-aš TA[37] UDU-pát EGIR-*ŠU*-ma [**

---

27 (CTH 495) KUB 46. 41 (Bo 603) trans. için bkz. HPM Konkordanz.
28 KBo 56. 12 (1018/u) trans. için bkz. Detlev Groddek, *Hethitische Texte in Transkription KBo 56- KBo 57*, Dresdner Beträge zur Hethitologie (DBH 40), (Dresten, 2013), 126 Anm 436.
29 KUB 57.15 (Bo 602) ayrıntılı bilgi için bkz hethiter.net/: CTH 495.
30 Dupl. (CTH 495) KUB 46. 39 (=Bo 604) + ayrıntılı bilgi için bkz hethiter.net/: CTH 495.
31 Dolaylı Join KUB 46. 41 (Bo 603) + ayrıntılı bilgi için bkz hethiter.net/: CTH 495.
32 Tam. için bkz. Dupl. (CTH 495) KUB 46.39 (=Bo 604) + Ay. III 9.
33 Dupl. (CTH 495) KUB 46.39 (=Bo 604) + Ay. III 11 ^{GIŠ}hap-par-za.
34 Tam. için bkz. Dolaylı join (CTH 495) KUB 46.41(Bo 603) st. 8 ^{LU}kán-la-ah-ha-; krş. Dupl. (CTH 495) KBo 56.9 (=126/u) st. 87 ^{LU}kán-la.
35 Tam. için bkz. Dupl. (CTH 495) KUB 46. 39 Ay. III 35 (15)'deki UDU işareti ile aynıdır. VSNF 12.58 IV 3, 4. UN-ši yazılışı var.
36 Bu iki işaretin LU.LIM "geyik" okunuşu için bkz. HZL: 197.
37 Tam. için bkz. KUB 46. 42 Ay. III 11'de TA 1 UDU.

13' **]x-x TA BE?[38] Ù?[39] TA x[**
14' **]x-an-zi nu-za x[**

15' **]x-la-aš-ša x[**
16' (= 1') **]x -x UD.3[KAM**
17 (= 2')]x-ru-aš DU-an-zi x[
18' (= 3') z]i?-pí DINGIR*LIM* [40] ku-iš pár-ku -[
19' (= 4')]-na-at-kán ú-iz-zi [
20' (= 5')]-ki-iz-zi *A-NA* É DINGIR x[

Tercüme

x+1 **] x- x-x [**
2' **] x x kurban beyinin x [**
3' **] sunarlar. Kurbanlar için x [**
4' **…i]r/ar? ve tanrıya kurbanı kefaret (verir)/tazmin (ede[r.)?**

5' **]x…ir/ar ve kurban beyi gider. Ve hemen x[**
6' **kil] den? hap-par-za IGI-la görevlisi, kán-la görevlisi x[**
7'. **...i]r/ar. Sonra ise tanrıyı (heykelini) aşağıdan wa-ra-ad-da-na-za [**
8' **]x bağlarlar. I koyun?/geyik? içeri x[**
9' **]x ayini/ritüeli yaparlar. kefareti x[**

10' **] ve içine yaparlar. Sonra ise 2 yayla otu/yaz[otu**
11' **]x gángati bitkili yemeği yaparlar. Sonra ise kurban beyi [**
12' **] x x x < za-pa-da-aš[41] adı geçen koyun ile sonra ise [**
13' **]x … ile veya … ile x[**
14' **]…ler/lar. Ve x[**

15' **]x-x-x-x- x [**
16' (= 1') **] x x 3. gün [**
17' (= 2')]x giderler. x [
18' (= 3')] x tanrı ki o temiz-[
19' (= 4')] ve o/onlar gelir. [
20' (= 5')] …ir/ar. Tapınağa x [

---

38 pát işareti için bkz. HZL: 96-97.
39 GID.DA?? olarak da okunabilir.
40 Krş. Tischler, *Hethitische Texte in Transkription KUB 56 und KUB 57*, 137-138: (CTH 495) KUB 57.15 (Bo 602) st. 3 [ ]x pí-an-ši ku-iš pár-ku -[
41 Glossenkeil köşe çengeli işareti ile belirtilen bu Luwice kelimenin anlamı bilinmemektedir.

Filolojik Yorum

St. 6' puruddaza: Bu kelime purut-(isim n.) "kil, toprak, kireç, harç, kerpiç" kökünden tk. abl. halde "kilden" anlamındadır[42].

happarza: Duplikat (CTH 495) KUB 46.39++ Öy. III st. 30' (11'), 40' (21') ve KUB 46.42++ IV 12'de GIŠ ile ^{GIŠ}happarza şeklinde geçmektedir. Miller[43], bu kelimeyi geçici olarak GIŠ.LAGAB.BAR-za ya da Hititçe ^{GIŠ}hap-pár şeklinde okunabileceğini, KUB 46.39'da (III 30' (11) arha aniya- "bitirmek, ortadan kaldırmak, arındırmak" fiili ile geçtiği için GIŠ.LAGAB.BAR ile kent veya başka bir şeyin arındırıldığını ifade etmektedir.

^{LÚ}IGI-la: Hititçe hantezzišalla- "Bir kült görevlisi" hantezzi=IGI[44] ile ilişkili bir görevli olmalıdır. Bo 7243 nolu arınma ritüelinde ise ^{LÚ}IGI-zi-šal-la olarak geçmektedir. Bu yazılış yanında ^{LÚ}IGI-la'nın başka yazılış şekilleri de ritüel metinlerde mevcuttur.[45]

^{LÚ}kán-la: ^{LU}kán-la- (isim c.) "sebze çorbası sunan kadın/erkek, hizmetçi, türlü servisi yapan" anlamında ^{MUNUS}/^{LU}kángatitalla-(isim c.)'nın kısaltılmış şeklidir[46]. Bo 7243 nolu arınma ritüelinde ise Kadın görevlilerin başına gelen MUNUS ile ^{MUNUS}kán-ka$_4$-ti-tal-la olarak geçmektedir. Bu yazılış yanında ^{LU}kán-la-'nın başka yazılış şekilleri de ritüel metinlerde vardır.[47].

St. 8' išḫiianzi: išhiya-/ išhai- "bağlamak, sarmak, düğümlemek, eklemek, yükümlü kılmak, sorumlu tutmak", prs. 3. çğ. şahıs[48].

St. 9' a-ni-ur DÙ-an-zi: aniur- tk. nom. ve akk. halde "güç, kurban töreni, ritüel"[49] ya da "büyü merasimi, ayini, ayin için gerekli malzeme, dini yükümlülük, dini tören"[50] olarak değerlendirilmekte, Sümerce KIN ile eşitlenmektedir. DÙ-an-zi: iya-, ie-, i- "yapmak" fiil köklü prs. 3. çğ. şahıs çekimli "yaparlar"[51] anlamındadır. aniur DÙ-anzi cümlesini "ayini/ritüeli yaparlar" şeklinde çevirisi yapılmıştır.

---

42 HW: 174; CHD: 395-397; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 424.

43 Detaylı bilgi için bkz. Miller,"The Paleography and Orthography of Six Rituals", 105.

44 HED H: 108-112; HEG A-K: 155-156; HW2, H:174-187; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük,* 151-152

45 Bkz. Jared L. Miller, "Sıx Rituals edited in the Manner of Arusna", 512, d.n. 11.

46 Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük,* 255;

47 Jared L. Miller, "Sıx Rituals edited in the Manner of Arusna", 512, d.n. 12.

48 HW: 86; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 229; Detaylı bilgi için bkz. HEG A-K: 384-388; HED, A, E und İ: 398-403

49 HW: 22; KUB 12. 58 II 3'de SISKUR.SISKUR ile geçmektedir; Detaylı bilgi için bkz. HEG A-K: 32; HW2, 94-95; HED A, E und İ: 70-71.

50 Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 64.

51 HW: 241-242; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 80.

šar-ni-ik-zi-la-aš?: šarnikze/il- (isim c.) "kefaret, telafi, tazminat, bedel, ceza, tövbe" tk. gen.[52]

St. 10' KIN-anzi: aniya- (=KIN-) "çalışmak, icra etmek, yapmak, yerine getirmek, gerçekleştirmek, kutlamak"[53], fiil kökünden prs.. 3. çğ. şahıs halde KIN-anzi "yaparlar" şeklinde tercüme edilmiştir.

GIŠlapani: GIŠlapana- "yayla otu, yayla, otlak, ot, yaz otlağı?, yaz merası" tk. dat.lok.[54].

St. 11' gán-ga-ti: Tk. nom. akk. halde gangati- (isim n.) "sebze çorbası, sebze, bitki, yeşillik"[55], anlamındadır. gán-ga-ti DÙ-an-zi "(gangati'yi)sebze çorbasını yaparlar" şeklinde çevrilmiştir.

Bo 7238 + Bo 7222 ++ (Resim 2)

Bo 7238

CTH : CTH 495 Arınma Ritüeli
Tarihlendirme : İmp.
Ölçüler : Uzunluk 6,1 cm, Genişlik 6,7 cm, Kalınlık 1.1 cm.
Bo 7222

CTH : CTH 495 Arınma Ritüeli
Tarihlendirme : imp.
Ölçüler : Uzunluk 3,4 cm, Genişlik 3,9 cm, Kalınlık 0,5 cm.
Duplikatlar : KBo 56.9 (=126/u)[56] + Bo 3288 + Bo 7694, Bo 7221 + Bo 8825 + KUB 57.15 (=Bo 602)[57] (+) KUB 46.41 (=Bo 603)[58] (+) KBo 56. 12 (=1018/u)[59] (+) 7693[60].

---

52 HW: 187; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 466; Detaylı bilgi için bkz. HEG S1: 918-923; CHD: 279-286.

53 HW: 22, 281; HEG A-K: 30-31; HW2 A: 81-94; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 64-65.

54 HEG L-M: 33-34; CHD: 40-41; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 316.

55 HW: 1952, 98; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük,* 255; Detaylı bilgi için bkz. HEG A-K: 1983, 484-485; HED K: 51-54.

56 KBo 56.9 (=126/u)+ trans. için bkz. HPM Konkordanz; Miller, "The Paleography and Orthography of Six Rituals" 95-109.

57 KUB 57.15 (Bo 602) trans. için bkz. Tischler, *Hethitische Texte in Transkription KUB 56 und KUB 57,* 137-138.

58 (CTH 495) KUB 46.41 (Bo 603) trans. için bkz. HPM Konkordanz.

59 KBo 56.12 (1018/u) trans. için bkz. Groddek, *Hethitische Texte in Transkription KB 56-KBo 57*, 126 Anm 436.

60 Krş. HPM Konkordanz **Bo 7222** + KUB 46.39 (=Bo 604) + **Bo 7238** + Bo 7074 + Bo 7699 + Bo 6730 + Bo 7704 + VAT 7459 (VSNF 12.58) Paralelleri: KBo 56.9 (=126/u) + Bo 3288

Joinler : Bo 7238 + Bo 7074 + Bo 7699 + Bo 6730 + Bo 7704 + VAT 7459 (VSNF 12.58)[61] + Bo 7222 + KUB 46.39 (=Bo 604)[62]

Bo 7238, Bo 7074'ün Ay. III sütun ile sağ üst taraftan doğrudan birleşmektedir[63]. Bo 7222, KUB 46.39 (=Bo 604)'un Ay. III sütun ile sağ taraftan doğrudan birleşmektedir[64].

Transliterasyon

(Transliterasyona bu ritüelin üst fragmanı olan Bo 7238 ile başlamaktadır[65]. Bo 7222'nin join olduğu KUB 46.39 (Bo 604) ++'ün satır numaraları parantez içindedir.)

Ay. III

*x+1 **[ ] x [ ]**
2' **[ ]x-an-te-iš ^{D}x[ ]**
3' **[ ] pí-e-da-an-zi nu x[ ]**
4' **[ma-ni-i]a[66]-aḫ-ḫa-an-zi nu ma-a-an x-x-[ ]**
5' **[ ]x-ma a-aš-šu nu šar-ni-ik-zi-lu-uš EN ka (-)x[ ]**
6' **[ ]x ^{D}UTU ^{D}ku$^{?}$-u-ni-ia-wa-na-aš-ša[67] ša-ra-a da-a-i x [ ]**
7' **[ ]-ru-i [i?]-ia-an-zi *ŠA* DINGIR^{LIM} GAL$^{?}$-ma šar-ni-ik-zi-lu-u[š]**

8' **[ ]x-ru da-a[-an$^{?}$]-zi na-aš ar-ḫa tu-u-pa-zi-en-ti[ ]**
9' **[ ]x-x-ma? É-ri[ ]x-x- an-ti-i par-ra-an-da [ ]**
10' **[ ]x É-ir 2 DINGIR? a?-na?-hi? da-an-zi nu URU^{LUM} [ ]**
11' **[ ]x^{MES}-ia ša-ra-a na-an x[ ]**
12' **[ ]x-an ar-ḫa KASKAL-an-z[i]**
13' **[ ] EGIR-*ŠU* par-na-aš par-ku-i [i-ia-an-zi??]**

+ Bo 7694, Bo 7221 + Bo 8825 + KUB 57.15 (=Bo 602) (+) KUB 46. 41 (=Bo 603) (+) KBo 56. 12 (=1018/u)[60] (+) 7693.

61 VAT 7459 VSNF 12.58 trans. için bkz. Detlev Groddek, *Hethitische Texte in Transkription VS NF 12*, Dresdner Beträge zur Hethitologie (DBH 6), (Dresten: 2002), 98.

62 KUB 46.39 (=Bo 604)+ trans. için bkz. HPM Konkordanz; Jared L. Miller, "Six Rituals edited in the Manner of Arusna", 503-514.

63 Bo 7238: Tabletin join taslağı için bkz HPM Konkordanz KUB 46.39 (=Bo 604).

64 Bo 7222: Tabletin join taslağı için bkz HPM Konkordanz KUB 46.39 (=Bo 604).

65 Bo 7238' ile birleşen Bo 7704, Bo 7074, Bo 7699 ve Bo 6730 yayımlanmadığından bu satırların transliterasyonu burada verilmemiştir.

66 Tam. için bkz. st. 36 (17).

67 Dupl. KBo 56.9 (=126/u) st 91: ku-ni-ia-wa-na-aš-ma trans. için bkz. HPM Konkordanz.

. . .

31’ (12’) pí-ia-an-zi ku-it-ma-an-ma 2 DINGIR^{LUM} [**] x x [ ]x** ^{MEŠ} **x [ ]**
32’ (13’) *A-NA* EN SISKUR-ma URU $^{DIDLIḪI.A}$ ku-e-eš ka-ru-u p**í-ra-an par-ku-nu-wa-an-te-eš [e-šir?**[68] **] x [ ]**
33’ (14’) nu-za a-pí-el URU-aš az-zi-ki-zi ak-ku-u**š-ki-iz-zi an-da-ia-aš-ši-kán x [PA ? BÁN]**[69]
34’ (15’) tar-ša-an ma-la-an GU$_4$ UDU na-at a-n[a-**]hi da-eš-kán-zi nu a-na-hi ha-an-ti x[ ]**
35’ (16’) na-at-kán ú-iz-zi par-na-aš a-na-ḫi-ia[-aš[70] **p]ár-ra-an-da pa-iz-zi na-at ú-x[ ]**
36’ (17’) 2-an EGIR-pa ma-ni-ia-aḫ-ḫa-an-zi ti[- **] GAM AN-*E* SISKUR pa-a-i [ ]**
37’ (18’) *Ú-UL* pí-ra-an EGIR-pa pa-iz-zi x[**]x 2 DINGIR^{MEŠ} É ^{LÚ}KÚR x[ ]**
38’ (19’) a-na-ḫi da-u-wa-an-zi zi-en-na-an [zi**? URU?**$^{DIDLIḪI.A}$**]**[71]**? EN SISKUR-ia ku-e-eš k[a-ru-u pí-ra-an]**[72]
39’ (20’) par-ku-nu-wa-an-te-eš e-šir na-aš EGIR[-pa?/*ŠU?* **] ar-ḫa ap-pa-an-z[i**? **]**
40’ (21’) ^{GIŠ} hap-pár-za-ia-an[73] ^{LÚ}IGI-zi-šal-la ^{MU}[^{NUS}kán-ka$_4$-ti-tal-l**]a**[74] **ar-ḫa [ ]**
41’ (22’) šal-la-ia-aš a-na-ḫi-ia-aš par-ra-an-d**[a pa?-iz?-zi?**[75] **]**

Tercüme

(Tercümeye bu ritüelin üst fragmanı olan Bo 7238 ile başlanmıştır. Bo 7222’nin join olduğu (KUB 46.39) Bo 604 +’ün satır numaraları parantez içindedir.)

---

68 Tam. için bkz. st.39 (20).
69 Tam. için bkz. (CTH 526) KUB 55.14 (+) KUB 57.102 IV 10, (CTH 530) KBo 13.231 Öy. 7, 12, Ay. 9
70 Tam.için bkz. st. 41 (22).
71 Tam. için bkz. st. 32 (13).
72 Tam. için bkz. st. 32 (13).
73 ^{GIŠ} hap-pár ya da GIŠ.LAGAB.BAR-za okunuşu için bkz. Miller, “The Paleography and Orthography of Six Rituals”, 105.
74 Miller, “The Paleography and Orthography of Six Rituals”, 105
75 Tam. için bkz. st. 35 (16).

*x+1 **[ ] x [.]**

2' **[ ]x tanrı … [ ]**

3' **[ ] götürürler. Ve x[ ]**
4' **[verir] ler /dağıtırlar. Ve eğer/nasıl x-x[ ]**
5' **[ ]x iyi ve kefaretleri bey ka-x [ ]**
6' **[ ] x ve ^{D}ku$^{?}$-u-ni-ia-wa-na-aš-ša özellikli ^{D}UTU yukarı alır/koyar. x[ ]**
7' **[ ] x [ya]parlar.? büyük tanrının ise kefaretle[ri]**

8' **[ ]x a[lır]lar. Ve o/onları tupazi? yaparlar. [ ]**
9' **[ ]x ev[in?] … ye doğru [ ]**
10' **[ ]x ev(in) 2 tanrı(nın) tadımlığını?? alırlar. Ve kenti [ ]**
11' **[ ] … ler/lar da yukarı. Ve onu x[ ]**
12' **[ ]x gönderirle[r.]**
13' **[ ] tekrar evi te[miz yaparlar??]**
. . .
31' (=12') verirler. Ne zaman onu ise 2 tanrı **[ ]x x[ ] …ler/lar x [ ]**

32' (=13') Kurban Beyi için ise ki o kentler daha **önceden/ilk önce temizlenmiş[lerdi?] x [ ]**

33' (=14') Ve onun kentinde devamlı olarak yer, devamlı olarak içer. **Ve ona içinde x [PA? 1/2]**

34' (=15') kurutulmuş, öğütülmüş, sığır, koyun. Ve onlar **ta[dım]lıkları alırlar. Ve kurbanın tadımlık parçaları x[ ]**

35' (=16') Ve o gelir. Ev kurbanı tadımlıkları[na **d]oğru gider. Ve o ú-x[ ]**

36' (=17') 2 kez tekrar verirler/dağıtırlar. ti[- **] yere ve göğe kurbanı verir. [ ]**

37' (=18') Önde tekrar gitmez x[**]x 2 tanrıyı, evi, düşman x[ ]**

38' (=19') (Tadımlık) parçaları almayı tamamlar[lar. **Kentler]? ve Kurban Beyi için ki onları d[aha önceden/ilk önce]**

39' (=20') temizlenmişlerdi. Ve o/onlar tekrar [**] tamamen alırl[ar.$^{?}$]**

40’ (=21’) GIŠ happár-za’yı IGI-zišalla görevlisi **[kánka$_4$itall]a görevlisi tamamen [ ]**

41’ (=22’) büyük tadımlıklara doğr[**u gider??]**

Filolojik Yorum

Ay. III.

St. 5’ šar-ni-ik-zi-lu-uš: šarnik-/ šarnink- “yerine ödemek, telafi etmek, tazmin etmek, kefaret vermek[76], tövbe etmek”[77] fiil kökünden šarnikze/il- (isim c. ve n.) “tövbe, kefaret, tazminat, ceza, telafi, bedel” çğ. akk. haldedir[78]. Metnin içeriğine göre çeviride bu kelimenin “kefaret” anlamını kullanmak daha doğru olacaktır.

St. 6’ ^{D}UTU ^{D}ku$^{?}$-u-ni-ia-wa-na-aš-ša: ^{D}kuniyawanašša, kuniya- kelime kökünden “Güneş Tanrısı” ^{D}UTU’nun lakabıdır[79]. Dupl. KBo 56.9 (=126/u) st 91’de ku-ni-ia-wa-na-aš-ma şeklinde geçmektedir[80].

Bo 7222’nin join olduğu KUB 46.39 (Bo 604) ++ Ay. III 8 ‘de ^{D}UTU AN-*E* ku-ut-ru-wa-aḫ-ḫu-u-wa-aš “tanık çağıran” olarak geçmektedir[81].

St. 8’ tu-u-pa-zi-en-ti: tupazi- “Luwice bir fiil” prs. 3. çğ. şahıs çekimlidir[82]. ^{SISKUR}tupanzi/tupazi (isim c.) “Luwice bir ritüel adı” kelimesi tupazi(ya-) fiili ile ilişkili bir kelime olmalıdır[83]. Bu Luwice fiil, söz konusu ritüel metinde luwi etkisinin varlığını göstermektedir[84].

---

76 HW: 187; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 466-467.

77 Detaylı bilgi için bkz. HEG S1: 918-923.

78 HW: 187; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 466; detaylı bilgi için bkz. HEG S1: 923-925; CHD: 279-286.

79 Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 294.

80 trans. için bkz. HPM Konkordanz; Jared L. Miller, “Sıx Rituals edited in the Manner of Arusna”, 513-514, d.n. 17.

81 Jared L. Miller, Sıx Rituals edited in the Manner of Arusna”, 513, d.n. 15, 16.

82 Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 550.

83 Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 549, Detaylı bilgi için bkz. HEG T-D 3: 447. Ayrıca bu kelimenin kök şekli olabilecek tub/p(a)i- ‘strike’, bu kökten oluşan diğer kelimeler ve bu kelimelerin metin yerleri için bkz. Ilya Yakubovich- Alice Mouton, *Luwili*, Studien zu den Boğazköy-Texten 72 (StBoT 72), 1, (Wiesbaden: 2023), 118; Ilya Yakubovich- Alice Mouton, *Luwili*, Studien zu den Boğazköy-Texten 72 (StBoT 72), 2, (Wiesbaden: 2023), 425.

84 Jared L. Miller, “Sıx Rituals edited in the Manner of Arusna”, 513, d.n. 13.

KUB 46.40 Öy. 5'de tu-pa-zi-ti, KUB 46.42 + IV 11' ve KUB 17.32 Öy.? I 6'da ar-ha tu-u-pa-zi-en-ti, şeklinde geçmektedir.

St. 12' ša-ak-nu-wa-an-da(-an): Bu kelimenin kök şekli olabilecek iki sıfat vardır; šaknuwant- (sıfat) "kirli, pis, takdis edilmemiş[85] ya da šaknuwant- "yağlı, yağa bulanmış"[86]. Metnin akışına göre bu iki sıfattan ilki "kirli" anlamı bu kelime için daha uygundur.

ar-ḫa KASKAL-an-zi: palšiyah-=KASKAL-šiyah-"göndermek, yola çıkarmak, memnun etmek, yatıştırmak"[87] fiil kökünden, prs. 3. çğ. şahıs çekimlidir. arha KASKAL-anzi "gönderirler, memnun ederler, yatıştırırlar " anlamındadır.

St. 13' par-na-aš par-ku-i[(i-ia-an-zi??)]: parnaš kelimesi parn-, pir- (n. ve c.) / (Sümerce) É-ir- "ev, mekân, bina, yerleşim, arazi, oda, aile"[88] anlamındadır. Diğer Hititçe belgele bakıldığında bu kelimenin parnaš yazılışı nom. c., gen., ve dat.-lok. halidir[89]. parkui[ ] kelimesinden sonra metnin devamı kırıktır. parkui'den sonra küçük bir kırık olduğundan burada bu kelimenin fiil şeklinin olması ya da başka bir kelimenin yer alması ihtimal dışı görünmektedir. Eğer parkui'den sonra kırık kısımda iyanzi "yaparlar" fiili varsa parkui'nin burada bir fiil olarak değil bir isim ya da bir sıfat olarak düşünülmesi gerekir. parkui kelimesi, şayet kırık kısımda kalan herhangi bir hal eki yoksa, parkui- (sıfat) "temiz, el sürülmemiş, kirlenmemiş, saf, günahsız (sabi), kıraç (arazi)"[90] kökünden nom. akk. n. ya da akk. c. halde "temiz, temizi" anlamındadır. Dolayısıyla parnaš parkui [iyanzi??] cümlesini "evi temiz/pırıl pırıl yaparlar/ temizlerler" şeklinde çevirmek mümkündür.

St. 32' par-ku-nu-wa-an-te-eš: parkunu-"(ritüel anlamda) temizlemek, ayıklamak, ceza vermeden salmak aklamak, affetmek," fiil kökünden o rtaç çğ. nom. c. halde, parkunuwant- "temizlenmiş"[91]anlamına gelir. 32. satırda

---

85 Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük,* 444; detaylı bilgi için bkz. HEG S 1: 726-728.

86 Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 444; detaylı bilgi için bkz. HEG S 1: 726-728.

87 Detaylı bilgi için bkz. HHw: 237; HEG, P: 398-400; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük,* 390.

88 HW: 162-163; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 401; Detaylı bilgi için bkz. Tischler, HEG P: 485.

89 Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük,* 401.

90 HW: 161; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 399-400; Detaylı bilgi için bkz. HEG P: 475-479; CHD: 163-166.

91 HW: 162; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 400; Detaylı bilgi için bkz. HEG, P: 480-482; CHD: 169-174.

kueš "ki onlar"[92] karu "eskiden"[93] ve píran "ilk, önce"[94] kelimeleriyle birlikte URU$^{DIDLI.HI.A}$ kueš karu píran parkunuwanteš cümlesinin çevirisi "eskiden ilk/önce temizlenmiş kentler" şeklindedir. Bu cümleye benzeri ifadelerin metnin devamında görülmesi, 37. satırda DINGIR^{MEŠ} ve 39. satırdaki parkunuwanteš ešir "temizlenmişlerdi" ifadelerinin geçmesi nedeniyle 38. satırdaki ilk kırık kısmın URU$^{DIDLI.HI.A}$ ya da DINGIR^{MEŠ}, ikinci kırık kısmın karu piran, 32. satırdaki kırık kısmın da ešir olarak tamamlanması uygundur.

St. 33' az-zi-ki-zi ak-ku-uš-ki-iz-zi: azzikizi kelimesi ed-/ad-/ezza-/azzik- (= Sümerce KÚ)" yemek" fiil kökünden iterativ azzik- "devamlı olarak yemek" formu ve prs 3. tk. şahıs çekimi ile "devamlı olarak yer"[95]; ak-ku-uš-ki-iz-zi kelimesi ise eku- (= Sümerce NAG) "içmek" fiil kökünden iterativ akkušk- "devamlı olarak içmek" formu ve prs. 3. tk. şahıs çekimi ile "devamlı olarak içer"[96] anlamını taşımaktadır. 33. satırdaki a-pí-el URU-aš az-zi-ki-zi ak-ku-uš-ki-iz-zi cümlesi "onun kentinde devamlı olarak yer, devamlı olarak içer"[97] şeklinde tercüme edilmiştir.

St. 34' taršan malan: taršan: tarš- "kurutmak, kızartmak, öğütmek", ortaç taršant- nom.-akk. n. taršan "kurutulmuş, kızartılmış"[98]. malan: mall-, mal(l)a-mal(l)iya- "öğütmek, ezmek ufalamak, kırmak" ortaç mal(l)ant- tk. nom.-akk. n. malan "öğütülmüş"[99]. taršan malan kelimeleri, KUB 55.14 (+) KUB 57. 102 IV 10, KBo 13.231 Öy. 7, 12, Ay. 9'da da birlikte görülmektedir. Bu metinlerde taršan malan kelimelerinden önce PA ve BÁN geçtiğinden 33. satırın sonundaki kırık kısmı ? PA ? BÁN olarak tamamlamak mümkündür.

anahi hanti: anahi: (isim n.) "kurbanın tadımlık kısmı, tadımlık"[100] hanti (edat, zarf) "tek tek, eşit parçalar halinde"[101], anahi hanti "kurban tadımlıkları/tadımlık parçaları". anahi ifadesi, st. 35 (16)'de par-na-aš a-na-

---

92 HW: 114; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 287.

93 HW: 104; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 267.

94 HW: 170; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 415.

95 HW: 44; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 122; Detaylı bilgi için bkz. HEG, A-K: 117-118; HED, A-E-I: 315-320; HW2: 128-138.

96 HW: 40; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 112; Detaylı bilgi için bkz. HEG, A-K: 103-105; HED, A-E-I: 261-268; HW2, 29-33.

97 Birçok metinde birlikte geçen ed- ve eku- fiilleri hakkında detaylı bilgi için bkz. HEG, A-K: 103-105, 117-118; HED A-E-I: 1984, 261-268, 315-320: HW2, 29-33, 128-138, 133.

98 Detaylı bilgi için bkz. HEG, T-D 2: 102-103, 105, 219-220; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 525.

99 HW: 1952, 133; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 332; Detaylı bilgi için bkz HEG T-D 2: 219-220; CHD: 125-126; HED M: 21-25;

100 Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 61; Detaylı bilgi için bkz. HW2, 72-74; HEG A-K: 25; HED, A-E-I: 57-59.

101 Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 152.

ḫi-i[aš] "evin kurban tadımlıklarının/tadımlıklarına", st. 41 (22)'de šal-la-ia-aš a-na-ḫi-ia-aš "büyük tadımlıkların/tadımlıklara" (çğ. gen. ya da dat. lok.) şeklinde geçmektedir.

St. 36' maniyahhanzi: maniyah(h)- "vermek, teslim etmek, dağıtmak, idare etmek, tahsis etmek, göstermek denetlemek, emanet etmek"[102] prs. 3.çğ. şahıs, maniyahhanzi "verirler, dağıtırlar".

Bo 7243 (Resim 3)

CTH : CTH 495 Arınma Ritüeli

Tarihlendirme : İmp.
Ölçüler : Uzunluk 2,9 cm, Genişlik 4,1 cm, Kalınlık 0,8 cm.
Joinler : Bo 7243[103] + KUB 46.42 (Bo 599)[104] + Bo 7698
Bo 7243, KUB 46.42 (Bo 599) 'nin Ay. IV'ü ile üst orta kısımdan birleşmektedir[105].

Transliterasyon

Ay. IV (Bo 7243'nın satır numaraları parantez içindedir.)
13 (=1') [ ]x-zi

---

14 (=2') [**]x da-a-i 1 SA**G.DU 1 GU$_4$ 1UDU 1 TÚG^{TUM} 1 *Ú-NU-UT* URUDU
15 (=3') [**i]t-ta 1 KIN da-a-i *A-NA*** URU^{LIM}-kán ú-e?-du-mi-eš-ni ḫu-u-ma-an (-)]
16 (=4) [**n]a-an-ma-kán *A-NA* URU^{LIM}** hu-u-ma-an-ti šar-ni-ik-zi-la-a[š]
17 (=5') [**] URU^{LUM} ^{LÚ}IGI-zi-šal-l**a ^{MUNUS}kán-ka$_4$-ti-tal-la x [ ]
18 (=6') [ ] (yazısız)
19 (=7') [ ] (yazısız)

---

20 (=8') [ ] x x DINGIR^{LUM} EN [SISKUR]
21 (=9') [ ]x x- ti i-x [ ]
22 (=10') [ ]x an-da [ ]

---

[102] HW: 135; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 336; Detaylı bilgi için bkz. CHD: 163-168; HEG L-M: 119-121; HED M: 44-52.
[103] Bkz. HPM Konkordanz: Bo 7243 + KUB 46.42 (Bo 599) + Bo 7698 Miller'e göre (CTH 495) KUB 46.39++ ile join olmalıdır.
[104] (CTH 495) KUB 46. 42 (Bo 599) trans. için HPM Konkordanz.
[105] Tabletin join taslağı için bkz HPM Konkordanz, KUB 46.42 (Bo 599).

Tercüme
13 (=1') [ ]…er/ar.

---

14 (=2') [**]x alır/koyar. Bir baş,** 1 sığır ,1 koyun ,1 elbise, 1 alet, bakır?
15 (=3') [**]x 1 orak?/tören elbisesi? alır/koyar. Kent için** yapı? tümünü [
16 (=4') [**] ve onu ise kent için** tümünü kefaret [olarak
17 (=5') [ ] **kenti IGI-zišalla görevlisi,** kánkatitalla görevlisi

x[ ]
18 (=6') [ ] (yazısız)
19 (=7') [ ] (yazısız)

---

20 (=8')] x x tanrı kurban [beyi
21 (=9')]x x- x [
22 (=10')]x içeri [

Bo 7226 (Resim 4)

CTH : CTH 495 Arınma Ritüeli
Tarihlendirme : İmp.
Ölçüler : Uzunluk 3,9 cm, Genişlik 4,6 cm, Kalınlık 0,6 cm.

Transliterasyon
x+1] x-ti ^{UZU}[
2']x EN SISKUR-za *Ú-U[L*
3']x *Ú-UL* x-x-x-x [
4']x-za [

Bo 7250 (Resim 5)

CTH : CTH 456.2.1.A Arınma Ritüeli Fragmanı
Tarihlendirme : İmp.
Ölçüler : Uzunluk 5,3 cm, Genişlik 3,8 cm, Kalınlık 1,7 cm.
Duplikatlar : KBo 34 49 (s. sub 255/f), Bo 68/524, Bo 69/838.
Paraleller : KBo 64.17 (Bo 69/131) (CTH 456?)
Joinler : Bo 7250 (+) KUB 36.83 (Bo 2492) (+) Bo 8129[106]

[106] Fuscagni (ed.) hethiter.net/: CTH 456.2.1(2013sgg.), Daliah Bawanypeck, *Die Rituale der Auguren*, Texte der Hethiter (THeth 25), (Heidelberg: 2005), 266-270.

Transliterasyon

Öy. I

x+1 [ ] x [ ]
2' [ ] x ni? šu?- [ ]
3' [ ] x ta-a[n]

4' [ ] x nu ki-i-i[a?]
5' [-g]i-im-ra-aš [ ]
6' [LÚ.MEŠSANGA LÚ.MEŠMUŠ]EN.DÙ[107] MUNUS.MEŠŠU.GI [MUNUS.MEŠENSI[108]]
7' [še[109]]-e-na-aš kat-ta [ ]

8' [ ]-az še-e-na-an [ ]
9' [ ]-an pa-ra-a e-[ ]
10' [ ] MUNUSa[m?-]

Filolojik Yorum

Öy. I

St. 6' LÚ.MEŠSANGA: LÚSANGA "rahip"[110], çğ. "rahipler". Rahipler kült törenlerinde, din adamları hiyerarşisinde ilk sırada yer almaktadırlar[111]. Birçok kentte çeşitli tanrılara hizmet eden rahipler, tapınaklardaki tüm personel, günlük işler, dini törenler, tapınaklara ait tüm arazi, küçük ve büyük baş hayvanlardan sorumlu görevlilerdir[112].

LÚ.MEŠMUŠEN.DÙ: LÚMUŠEN.DÙ "kuşçu, kuş falcısı, kâhin, kürkçü? kuş yakalayıcı?"[113] çğ. "kuşçular, kahinler". Kuş büyücüleri, ritüeller icra eden ve rahip sınıfından olan görevlilerdir. Bu görevlilerin isimleri ve icra ettikleri ritüeller Luvice özellikler taşımaktadırlar[114].

MUNUS.MEŠ ŠU.GI: MUNUSŠU.GI "yaşlı kadın, büyücü kadın"[115] çğ. "yaşlı kadınlar, büyücü kadınlar". MUNUSŠU.GI, Hititçe hašawa-/hašawanza ile

---

107 Tam. için bkz. KUB 36.83 (+) Öy. I 9.
108 Tam. için bkz. KUB 36.83 (+) Öy. I 9.
109 Tam. için bkz. st.8.
110 HW: 291; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 433.
111 Daddi, *Mestieri*, 357.
112 Daddi, *Mestieri*, 357-359.
113 HW: 287; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 360; Detaylı bilgi için bkz. Daddi, Mestieri, 323-326.
114 Haas-Wilhelm, *Hurritische und luwische Riten aus Kizzuwatna*, 14-15.
115 HW: 295; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 486; Detaylı bilgi için bkz. Daddi, Mestieri, 581-590.

eşitlenmektedir[116]. Hitit arşivinin önemli bir metin grubu, büyüyü ortadan kaldırma amacıyla düzenlenen ritüeller "Yaşlı/büyücü kadın" ^{MUNUS}ŠU.GI tarafından gerçekleştirilmektedir[117].

^{MUNUS}ENSI: ^{MUNUS}ENSI "büyücü, falcı, kadın kâhin"[118] gibi görevleri yanında rüyaları yorumlayan "rüya tabircisi" olarak da değerlendirilmektedir[119].

St. 7'-8': še-e-na-aš: šena/ šina- "figür, bebek, model, büyücülükte kullanılan bir şey veya bir insan yerine kullanılan figür" anlamındadır[120]. St. 7'de tk. nom. halde olan šenaš, st. 8'de tk. akk. halde šenan "figürü" şeklinde geçmektedir.

Bo 7358: (Resim 6)

CTH : CTH 446.C Ev Arındırma, Yeraltı Tanrılarını Çağırma Ritüeli Fragmanı

Tarihlendirme : İmp.

Ölçüler : Uzunluk 4 cm, Genişlik 4,1 cm, Kalınlık 1,1 cm.

Duplikatlar : KBo 10.45 I 28-35 (s. Sub 244/p), KUB 7.41 (= Bo 2524)[121]

Joinler : Bo 7358 + KBo 48.89 (=107/x) + KBo 58.14 (+251/w) + KUB 41.8 (=Bo 2072) + Bo 8041 + Bo 8139 + 10014[122]

---

116 Bin Nun, S.R. *The Tawananna in the Hittite Kingdom,* Texte der Hethiter (Theth 5), (Heidelberg:1975), 41-48, 120-125.

117 Volker Haas -İlse Wegner, *Die Rituale der Beschwörerinnen ^{MUNUS}ŠUGI*, Corpus des hurritischen Sprachdenkmäler, Band I/5, (Roma: 1988); Haas, *Geschichte der Hethitischen Religion*. 888; Esma Reyhan, "Hitit Büyü Ritüellerinin Uygulama Şekilleri Üzerine Bir İnceleme", *Archıvum Anatolicum-Anadolo Arşivleri*, 6/2, (Ankara 2003): 115.

118 HW, 271; Daddi, *Mestieri*, 413-414; Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 115.

119 Gül Güney Masalcı Şahin – Özlem Sir Gavaz, "New Tablet Fragments on Dreams from the Boğazkale Archive", *Adalya* 26, (2023): 77, d.n. 18.

120 Ünal, *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, 475; Detaylı bilgi için bkz. CHD: 370-374; HEG S 2:1041-1045;

121 Detaylı bilgi için bkz.: Henrich Otten, "Eine Beschwörung der Unterirdischen aus Boğazköy" *Zeitschrift für Assyriologie* (ZA) 54, 1961: 120-140, 130-133; Rukiye Akdoğan-Gernot Wilhelm, Hethitische und hurritische Keilschrifttafeln aus dem Besitz des Museums für Anatollische Kulturen in Ankara, Zeitschrift für Assyriologie (ZA 93), 2003: 214-220; Billie Jean Collins, "Purifying a House: A Ritual fort he İnfernal Deities", *The Context of Scripture* I (CoS) ed. Willam W. Hallo, BRILL. (Leiden-Boston: 2003), 168-171; Jared. L. Miller, "Ein Ritual zur Reinigung eines Hauswesens durch eine Beschwörung an die Unterirdischen (CTH 446), Texte aus der Umwelt des Alten Testaments Neue Folge (TUAT NF 4), 2008: 206-217; Andrea Trameri, *Purifying a Hause from Blood, a Hittite Ritual fort he Ancient Gods (CTH 446*), (Columbus GA: Lookwood, Press 2022), 76-77, 96.

122 Join taslağı için bkz HPM Konkordanz KBo 48.89 (=107/x).

Bo 7358'in 1-9 satırlar arası KUB 41.8 (=Bo 2072) Ay. III 32-35, KBo 48.89 (=107/x)'un Ay. III 36-40 satırlar arasına direkt joindir[123].

Bo 7358 + 1-9 satırlar arasının tamamlaması Duplikat KBo 10.45 Ay. III 41-51 arasına göre yapılmıştır.

Transliterasyon

Ay. III. (Bo 7358'in satır numaraları parantez içindedir.)

32 (=1') nu-za 3 MUŠ**EN**$^{\mathbf{HI.A}}$ [(da-a-i nu-kán 2 MUŠEN *A-NA*)[124]] ^{D} A.NUN.NA.KE$_4$ BAL-an-ti

33 (=2') 1 MUŠEN-ma-kán *A-N*[(*A* ^{D}a-a-pí **BAL)[125]]-an-ti nu? ki**š-an[126] te-iz-zi

34 (=3') ka-a-aš-ma-aš k[(a-ru-ú-i-li-i**)[127]]š-ši-it *Ú -UL***-aš-ma-aš-ša-an

35 (=4') GU$_4$ -uš UDU-uš GA[(R-ri[128] ^{D}U-aš-ša)[129]]-ma-]-**aš-kán ku-wa-pí [ ]**

36 (=5') kat-ta-an-ta GE$_6$-i ta[(k-ni-i pé-e**)]n-ni-eš[130] nu-uš-ma?-ša?-an[131] ki-**i BAL-an-[(du-w)]a-ar[132] da-iš[133]

---

37 (=6') nu MUŠEN$^{HI.A}$ IZI-it za-nu-zi **na-aš *PA-NI* DINGIR^{LIM} da**-a-i

38 (=7') ^{DUG} KA.GAG.[(NA)]G-ia *PA-NI* **DINGIR^{MEŠ} da-a-i nu 4 $^{GI!(IG)}$A.**DA.GUR

39 (=8') tar-na-i n[(u NUMU)[134]]N$^{HI.A}$ da-pi-**an[135] *PA-NI* DINGIR^{MEŠ} da-a-i** ŠE ZÍZ

40 (=9') še-e[p-pí-it-t]a-aš[136] <nu> par-h[(u-e-na)-aš[137] (GÚ.GAL G)]Ú.GAL.GAL

---

[123] KBo 48.89 (=107/x) trans. için bkz. Detlev Groddek, *Hethitische Texte in Transkription KB0 48*, Dresdner Beträge zur Hethitologie (DBH 38), (Wiesbaden: 2012). 63-64.
[124] Tam. için bkz. Dupl. KBo 10.45 Ay. III 41.
[125] Tam. için bkz. Dupl. KBo 10.45 Ay. III 42.
[126] Dupl. KBo 10.45 Ay. III 43'de ki-iš-ša-an.
[127] Tam.için bkz. Dupl. KBo 10.45 Ay. III 43.
[128] Dupl. KBo 10. 45 Ay. III 44'de ki-it-ta-ri.
[129] Tam. için bkz. Dupl. KBo 10.45 Ay. III 44-45.
[130] Tam. için bkz. Dupl. KBo 10.45 Ay. III 45-46.
[131] Dupl. KBo 10.45 Ay. III 46'da nu-uš-ma-aš-kán.
[132] Dupl. KBo 10.45 Ay. III 46'da ši-ip-pa-an-du-wa-ar.
[133] Dupl. KBo 10.45 Ay. III 47'de da-a-iš
[134] Tam. için bkz. Dupl. KBo 10.45 Ay. III 50.
[135] Dupl. KBo 10.45 Ay. III 50'de hu-u-ma-an.
[136] Dupl. KBo 10. 45 Ay. III 51'de še-pí-it
[137] Tam. için bkz. Dupl. KBo 10.45 Ay. III 51.

Tercüme

32 (=1') Ve 3 ku**şu** [(alır. Ve 2 kuşu)] **Eski/Yeraltı Tanrıları için sunar/libasyon yapar.**
33 (=2') 1 kuşu ise [((Kurban) Çukuru Tanrısı için su)]**nar/libasyon yapar. Ve şöyle** söyler:
34 (=3') "İşte bak! Es[(kiler (Yeraltı Tanrıları)] **size**
35 (=4') Sığır ve koyun koyulmuş [(**değil.** Fırtına Tanrısı)] ise] **onları (size)** ne zaman
36 (=5') aşağıya karanlık **ye[(re gön)]derir. Ve onlar size bunları** sunum/libasyon yapmak üzere koydu".

---

37 (=6') Ve kuşlar ateş ile pişer. **Ve onları tanrının huzuruna koyar.**
38 (=7') KA.GAG.[(NA)]G-kabı (içi bira dolu) **tanrıların huzuruna koyar. Ve 4 ^{GI}A.**DA.GUR-libasyon kabını
39 (=8') bırakır. V[(e tohum)]ların tüm çeşitini [138] **tanrıların huzuruna koyar.** Arpa, buğday
40 (=9') še[pit]- bir tür tahıl/ bir tür buğday ya da arpa<ve> parh[(uena)- tatlı bir içeçek, nohut, f]asulye.

Filolojik Yorum

Ay. III

St. 32 ^{D}A.NUN.NA.KE$_4$: "Eski Tanrılar" Sümerce A.NUN.NA.KE$_4$, Hititçe karuiliuš DINGIR^{MEŠ} "Eski tanrılar"[139], Hurrice ammatena enna ve Akadça *ANUNNAKU* "Yereraltı tanrıları"[140] anlamındadır. Suriye-Hurri pantheon'undan bilinen en eski tanrılardır. Bunlar arasında Allalu/Alulu, Anu, Antu, Enlil, Ninlil, Kumarbi, Apantum, Belat-Ekalli, Nara, Napšara, Minki/Munki, Amunki, Tuhuši, Ammezzaddu, Muntarra, Mutmuntara, Aduntarri, Zulki, İrbitiga ve İšhara sayılabilir.[141] Söz konusu tanrılar metinlerde onikili, dokuzlu ve yedili olmak üzere çeşitli gruplar halinde

---

[138] Dupl. KBo 10.45 Ay. III 50'de hu-u-ma-an.
[139] Yasemin Arıkan, "Hitit Dualarında geçen Bazı Tanrı Adları", *3. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri*, (Ankara: 1998), 50.
[140] Haas, *Geschichte der Hethitischen Religion,* 112, 132; Arıkan, "Hitit Dualarında geçen Bazı Tanrı Adları", 50; Leyla Murat Karakurt, "Hurri Kökenli Ullikummi Şarkısı/Destanı," G. Kökdemir, A.G. Fidan, (ed.) *Dünden Bugüne Dünya Destanları,* Bilgin Kültür Sanat Yayınları, (Ankara: 2019), 305-326.
[141] Harry.A. Hoffner, *Hitite Myths*. 2nd edition. SBL Writings from the Ancient World 2. (Atlanta: 1998) 112; Arıkan, "Hitit Dualarında geçen Bazı Tanrı Adları", 51.

görülmektedir.[142] Hattusa'daki Hurrice'den Hititçe'ye çevrilmiş ritüel metinlerde kendilerine sunular yapıldığı anlaşılmaktadır.[143]

St. 33 ^{D}a-a-pí: Hurrice abí /apí - "delik, çukur"[144]; kurban çukuru, çukur, altar[145]; Yeraltı Tanrıları'nın çağrıldığı kurban çukuru[146] anlamındadır[147]. ^{D}a-a-pí Hurrice "kurban çukuru tanrısı" nom. tk. haldedir[148]. Çoğunlukla arınma ve çağırma ritüellerinde kullanılan apí-, insanlarla tanrılar arasında bağlantı kurma özelliği nedeniyle **^{D}a-a-pí** olarak yeraltı tanrıları arasına dahil edilmiş olmalıdır[149].

St. 35 ^{D}U-aš-ša: Hitit pantheonunun baş tanrısı "Fırtına Tanrısı" Hititçe çivi yazılı metinlerde ^{D}U = ^{D}X = IM, IŠKUR, ideogramlarıyla ya da çoğunlukla Hurrice Teššup olarak geçmektedir[150]. Fırtına Tanrısı Hitit devletinin kuruluşundan itibaren "Hatti ülkesinin Fırtına Tanrısı" ya da "Göğün Fırtına Tanrısı" olarak anılmaktadır. Kraliyetin ve ülkedeki adaletin koruyucusu ve Hatti ülkesinin efendisi gibi unvanlar da taşımaktadır.[151] Ayrıca Fırtına Tanrısı "Sarayın, Ordunun, Barışın ve Asanın Fırtına Tanrısı" özellikleriyle de Hitit devletinin koruyucusu konumundadır.[152] Hurrice adıyla Tešup'un eşi Hititlerin baş tanrıçası Hepat'tır. Tanrının oğlu da Šarrumma'dır.[153] Hitit Fırtına Tanrısı'nın kült merkezi Nerik'tir. Ancak Nerik uzun yıllar Kaška hâkimiyeti altında olduğundan Fırtına Tanrısı kültü Nerik yerine Hakmiš

---

142 Arıkan, "Hitit Dualarında geçen Bazı Tanrı Adları", 51.
143 Haas, *Geschichte der Hethitischen Religion*, 111.
144 GLH, 34
145 HW; 26; HW1 Erg., 3; HEG A: 47; HHw, 19.
146 HED A-E-I: 109, Alfonso Archi, "The Names of Primeval Gods", Marazzi, M.-Wilhelm, G., (ed.) *Gedenkschrift Einar Von Schuler, Orientalia Nova Series 59*. (Roma:1990), 114-129.126.
147 Nursel Aslantürk, *Hitit Belgelerinde Hurri Tanrıları ve Onların Kültleri*, Doktora Tezi, (Ankara, 2013), 439-440.
148 Emmanuel Laroche, *Recherches sur les noms des dieux hittites*, RHA VII/46, (Paris: 1946-1947), 45.
149 Henrich Otten, "Eine Beschwörung der Unterirdischen aus Boğazköy", 153; Esma Reyhan, "Hitit Arşivlerinde Kizzuwatna Kökenli "Tanrıları Çağırma Ritüelleri"", 22.
150 Emmanuel Laroche, Recherches sur les noms des dieux hittites, RHA VII/46, Paris, 1946-1947, 108-115; van Gessel, B.G.L. *Onomasticon of the Hitite Pantheon Part* I. (Leiden-Newyork-Köln: 1998), 482-484; Aslantürk, *Hitit Belgelerinde Hurri Tanrıları ve Onların Kültleri,* 724-731; Murat, Karakurt, "Hurri Kökenli Ullikummi Şarkısı/Destanı", 311.
151 Haas, *Geschichte der Hethitischen Religion* 336; Aslantürk, *Hitit Belgelerinde Hurri Tanrıları ve Onların Kültleri,* 724-731.
152 Haas, *Geschichte der Hethitischen Religion*, 337-338.
153 Haas, *Geschichte der Hethitischen Religion*, 337.

kentinde gerçekleştirilmiştir. Tasvirlerde genelde kutsal hayvanı boğa ile ve dağ tanrıları Namni ve Hazzi üzerinde betimlenmiştir.[154]

St. 36 kat-ta-an-ta GE$_6$-i tak-ni-iš: kattanta *dankui tegan* (= Sumercesi GE$_6$.KI.) "Kara toprak altı, karanlık yeraltı" Öteki dünya için kullanılan bir terimdir. Hurrice karşılığı ti-me-er-re-e e-še-ni du-ú-ri[155] "karanlık yeraltına" ifadesidir.

Sonuç-Değerlendirme

CTH 495'de yer alan Arınma ritüeli fragmanı **Bo 7221**, Bo 8825 + KUB 57.15 (=Bo 602) ile direkt join /birleşme, (+) KUB 46.41 (=Bo 603) (+) KBo 56.12 (=1018/u) (+) 7693 ile dolaylı join/birleşmedir. HPM Kokordanza göre **(1.Grup) Bo 7221++'in** Paralelleri (2. Grup) KBo 56. 9 (=126/u) + Bo 3288 + Bo 7694, (3. Grup) KUB 46.39 (=Bo 604) + Bo 6730 + Bo 7074+ Bo 7222 + Bo 7238 + Bo 7699 + Bo 7704 + VS NF 12.58'dir. DBH 49'da bu 2. ve 3. grup ritüeller, Bo 7221+KUB 57.15 (Bo 602)+Bo 8825+'in duplikatları olarak [156] belirtilmiştir.

HPM Konkordanzda (3. Grup) **Bo 7238+Bo 7222** + KUB 46.39 (=Bo 604) + Bo 6730 + Bo 7074 + Bo 7699 + Bo 7704 + VS NF 12.58, CTH 495'de Arınma Ritüeli başlığı altında değerlendirilmiştir.

Bo 7238 + Bo 7222 + KUB 46.39 (=Bo 604) +VS NF 12.58++ Ay. III st. 32''de URU$^{DIDLI.HI.A}$ kueš karu píran parkunuwanteš "eskiden ilk/önce temizlenmiş kentler" ve metnin devamında st. 37'de DINGIR^{MEŠ} ve 39. satırdaki parkunuwanteš ešir "temizlenmişlerdi" şeklinde ifadeler geçmektedir. Görülüyor ki ritüelin bu satırlarında kentlerin, tanrıların (statülerinin) özellikle daha önceden, ilk olarak arındırıldığına vurgu yapılmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere Hitit inancına göre tanrıların

---

[154] Kurt Bittel ve diğerleri. (Bittel, K.-Boessneck, J.-Damm, B.- Güterbock, H.G.-Hauptmann, H.-Naumann, R.- Schirmer, W.), *Das Hethitische Felsheiligtum Yazılıkaya* (Berlin: Mann Verlag, 1975), 150-151; Hans Gustav Güterbock, *Les Hieroglyphes de Yazılıkaya,* A Propos d'un Travail Recent, (Paris: 1982), 6-7; Jürgen Seeher, *Taşa Yontulu Tanrılar, Hitit Kaya Tapınağı Yazılıkaya*, (İstanbul: 2011), 65.

[155] Tanrıça Allani için şölen metnine göre bu Hurrice kelimelerden **timerre** "karanlık, siyah" (bkz. GLH: 261-262) kelimesinin Hititçe karşılığı ***tankuvai* (*dankui*)**; **eže=ni** "yer" (**bkz.** GLH: 83-84) kelimesinin Hititçe karşılığı ***takni* (*tekan*)**, **tūri** "alt, aşağı" (bkz. GLH: 273) kelimesinin Hititçe karşılığı ise ***kattanta***'dır. Detaylı bilgi için bkz. Erich, Neu, *Das hurritische Epos der Freilassung, I: Untersuchungen zu einem hurritisch hethitischen Textensemble aus Hattusa*, Studien zu den Boğazköy-Texten (StBoT 32), (Wiesbaden: 1996),246-247, d.n. 46,47.

gazabına uğramamak için her şeyi, burada olduğu gibi evi, kentleri, tanrıları (heykellerini) kirlilikten arındırmak çok önemliydi.

Bo 7238 + Bo 7222 + KUB 46.39 (=Bo 604) +VS NF 12.58++ Ay. III st. 33'de geçen a-pí-el URU-aš az-zi-ki-zi ak-ku-uš-ki-iz-zi "onun kentinde devamlı olarak yer, devamlı olarak içer" cümlesi ile, bir önceki st. 32'de belirtildiği üzere kent temizlendikten/arındırıldıktan sonra kentte yeme içme eyleminin devamlılığına yani, yiyecek ve içeceğin bol bol olacağına vurgu yapılmıştır.

Bo 7238 + Bo 7222 + KUB 46.39++'a birleşen VSNF 12.58'e göre bu arınma ritüellerinin yazmanı ^{m}Attanali'dir[157]. ^{m}Attanali'nin İmparatorluk dönemi yazmanı olduğundan onun kaleminden çıkan bu ritüeller İmparatorluk dönemine ait olmalıdır[158]. VSNF 12.58'in klofonundan Arušna kenti tarzında 6 ritüelin yazılı olduğu ve 6 ayrı ritüelin listelendiği öğrenilmektedir[159]:

Bu ritüelde geçen "Arušna kenti tarzı (iwar ^{URU}Arušna), düzenlendi/alıntılandı (appan tarnumaš)" ifadelerini, tabletlerin Arušna kentinde düzenlendiği gibi/düzenlendiği şeklinde düşünmek mümkündür. Bu durumda Miller'in de önerdiği gibi[160], Kummani kentine benzer yazıcılık faaliyetlerinin ve ürünlerinin bulunacağı diğer bir Kizzuwatna merkezi, bugün Adana civarında aranan Arušna kenti[161] olabilir. "Arušna Tanrısı" ve "Arušna'nın Büyük Tanrısı"' ile Arušna kenti İmparatorluk Dönemi'nde önemli bir kült merkezidir[162].

CTH 495'de yer alan **Bo 7243** + KUB 46.42 (Bo 599) + Bo 7698 arınma ritüel fragmanları, **Bo 7222 + Bo 7238** + KUB 46.39++ ile join[163] olarak düşünülmektedir. Her ikisinde de benzer ifadeler geçtiğinden ve konsept aynı olduğundan **Bo 7243 ++'ün** Bo 7222 + Bo 7238 + KUB 46.39++ ile dolaylı join ya da paralel metin olması mümkündür.

---

157 Miller, "The Paleography and Orthography of Six Rituals", 108-109.
158 Jared L. Miller, "Sıx Rituals edited in the Manner of Arusna", 507.
159 Jared L. Miller, "Sıx Rituals edited in the Manner of Arusna", 509.
160 Jared L. Miller, "Sıx Rituals edited in the Manner of Arusna", 510; Miller, "The Paleography and Orthography of Six Rituals", 108-109.
161 Giuseppe Del Monte, F.-Johann Tischler, *Die Orts-und Gewassernamen der hethitische texte: Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes*, (RGTC 6/1), (Wiesbaden: dr. Ludwig Reichert Verlag.1978), 41-42; Giuseppe Del Monte, F. *Die Orts-und Gewassernamen der hethitische texte: Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes*, (RGTC 6/2), (Wiesbaden: dr. Ludwig Reichert Verlag, 1992), 13-14.
162 Jared L. Miller, "Sıx Rituals edited in the Manner of Arusna", 510-511.
163 Bkz. HPM Konkordanz.

CTH 456.2.1.A'da bulunan **Bo 7250** (+) Bo 8129 (+), arınma ritüeli fragmanı, Gökyüzünün Kralı Güneş Tanrısı'na (^{D}UTU) ilahi dua ile nehir kurbanlarının/ritüellerinin 2. tabletine ait KUB 36.83 (Bo 2492) ile dolaylı joindir. Bu ritüelde $^{LÚ.MEŠ}$SANGA "rahip" $^{LÚ.MEŠ}$MUŠEN.DÙ "kuşçu, kahin" $^{MUNUS.MEŠ}$ŠU.GI "yaşlı kadın" $^{MUNUS.MEŠ}$ENSI "büyücü, kâhin" gibi büyücülük-kahinlik özelliği taşıyan kült görevliler bir arada sayılmaktadır[164].

Bo7358 + ve duplikat olan KBo 10.45, bir evin arındırılması ile ilgili bu ritüelde[165] kirlilik, kan, kavga, lanet, gözyaşı, yalandan yemin, korku vs. ile dolu olan evin, kirlilik ve günahlardan arındırılması ve bunların yeraltı dünyasına taşınması amacıyla [166] güneş tanrıçası da dahil olmak üzere "eski tanrılar/yeraltı tanrıları (karuiliuš DINGIR^{MEŠ}) çağrılmakta ve bu tanrılar memnun edilmektedir. Bütün bu kirlilik ve günahlar toprağın içine koyulmakta ve böylelikle evin, dolayısıyla tanrılar ve insanların tamamen arındırılması sağlanmaktadır.

Bo7358+'in join olduğu ritüel metinde[167] fırtına tanrısı tarafından saptanan ve yeraltı tanrılarına verilmek üzere gönderilen kuş kurbanından bahsedilmektedir. 3 kuştan 2 tanesi yeraltı tanrılarına 1 tanesi de çukur tanrısına sunalmakta/libasyon yapılmaktadır. Metnin devamında yeraltı tanrılarına sığır ve koyun kurban edilmediği özellikle belirtilmektedir. Bu ritüel fragmanı, kuşların fırtına tanrısı tarafından yeraltı tanrılarına sunulmak üzere gönderilen bir kurban çeşidi olduğuna güzel bir örnektir[168]. Kuşun kurban edilmesindeki amaç tamamen arınma ile ilişkilidir[169]. Çünkü Hititlerde kirlilik ve günahların, yeraltı tanrılarına kuş kurbanı sunumu/libasyonu yapılarak yeraltına hapsedileceği ve bunun sonucunda da arınmanın gerçekleşeceği düşüncesi hakimdi[170]. Söz konusu kirlilik ve günahlar yeraltı (tanrıları) aracılığı ile yok edildiğinden yeraltı tanrılarının ritüeldeki bu özelliği de tartışılmazdır[171].

---

164 "Kâhin, Büyücü" kült görevlileri hakkında detaylı bilgi için bkz. Bawanypeck, *Die Rituale der Auguren*, 265-270.

165 Henrich Otten, "Eine Beschwörung der Unterirdischen aus Boğazköy", 120-141; Haas-Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna*, 52-53.

166 Haas Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna*, 52-53.

167 Henrich Otten, "Eine Beschwörung der Unterirdischen aus Boğazköy", 130-133; Haas-Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna*, 52-53.

168 Haas -Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna*, 50-55.

169 Haas -Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna*, 52-53.

170 Esma Reyhan, "Hitit Arşivlerinde Kizzuwatna Kökenli "Tanrıları Çağırma Ritüelleri", 18-22.

171 Haas-Wilhelm, *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna*, 50-55.

KAYNAKÇA

Akdoğan, Rukiye. -Wilhelm Gernot. "Hethitische und hurritische Keilschrifttafeln aus dem Besitz desMuseums für Anatollische Kulturen in Ankara", Zeitschrift für Assyriologie, 93 (2003): 214-220.

Arıkan, Yasemin. "Hitit Dualarında geçen Bazı Tanrı Adları", 3. Uluslararası Hititoloji Kongresi. 1998.

Archi, Alfonso. "The Names of Primeval Gods", ed. Marazzi, M.-Wilhelm, G., Gedenkschrift Einar Von Schuler, Orientalia Nova Series 59. 114-129. Roma,1990.

Bawanypeck, Daliah. *Die Rituale der Auguren*, Texte der Hethiter (THeth 25), Heidelberg: 2005.

Bin Nun, S. R. *The Tawananna in the Hittite Kingdom*, Texte der Hethiter (THeth 5), Heidelberg:1975.

Bittel, Kurt. ve diğerleri. (Bittel, K.-Boessneck, J.-Damm, B.- Güterbock, H.G.-Hauptmann, H.-Naumann, R.- Schirmer, W.), *Das Hethitische Felsheiligtum* Yazılıkaya, Berlin: Mann Verlag, 1975.

Collins, Billie. Jean. "Purifying a House: A Ritual fort he İnfernal Deities", The Context of Scripture I (CoS) ed. Willam W. Hallo,BRILL. 168-171. Leiden-Boston, 2003.

Daddi, F.P. *Mestieri, professioni e dignitanell'Anatolia ittita*, Incunabula Graeca 69. Roma: 1982.

Del Monte, Giuseppe.-Tischler, Johann. *Die Orts-und Gewassernamen der hethitische texte*: Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes, 6/1, Dr. Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden:1978.

Del Monte, Giuseppe, *Die Orts-und Gewassernamen der hethitische texte:* Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes, 6/2. Wiesbaden, Dr. Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden: 1992.

Güterbock, Hans Gustav. *Les Hieroglyphes de Yazılıkaya, A Propos d'un Travail Recent*, Paris: 1982.

Groddek Detlev. *Hethitische Texte in Transkription VS NF 12*, Dresdner Beträge zur Hethitologie (DBH 6). Dresten: 2002.

----------*Hethitische Texte in Transkription KB0 48*, Dresdner Beträge zur Hethitologie (DBH38). Wiesbaden: 2012.

----------*Hethitische Texte in Transkription KB0 56-KBo 57*, Dresdner Beträge zur Hethitologie (DBH 40). Dresten: 2013.

Haas, Volker. *Die Ritüel des AZU-Priesters* Corpus des hurritischen Sprachdenkmäler. (ChS)Band 2/ I, II, Roma: 1986.

----------*Geschichte der Hethitischen Religion*. Handbuch der Orientalistik. Der Nahe und Mittlere Osten 15. Leiden, New York, Köln: 1994.

Haas, Volker.-Wilhelm, Gernot. *Hurritische und Luwische Riten aus Kizzuwatna*, Hurritologische Studien I, Alter Orient und Altes Testament (AOAT 3). Neukirchen-Vluyn: 1974.

Haas Volker.-Wegner Ilse. *Die Rituale der Beschwörerinnen* ^{SAL}*ŠU.GI*. Corpus des hurritischen Sprachdenkmäler (ChS), I Abteilung Die Texte aus Boğazköy, Band 5/ I, Roma: 1988.

Hoffner, Harry.A. *Hitite Myths*. 2nd edition. SBL Writings from the Ancient World 2. Atlanta: 1998.

Kammenhuber, Annalies. *Kizzuwatna / Kilikien*, Die Arier im Vorderen Orient, (Heidelberg: 1968.

Laroche, Emmanuel. *Recherches sur les noms des dieux hittites*, RHA VII/46. Paris: 1946-1947.

Masalcı Şahin, Gülgüney. ve Sir Gavaz, Özlem. "New Tablet Fragments on Dreams from the Boğazkale Archive", Adalya 26 (2023): 75-95.

Miller, Jared. L. "Ein Ritual zur Reinigung eines Hauswesens durch eine Beschwörung an die Unterirdischen (CTH 446), Texte aus der Umwelt des Alten Testaments Neue Folge (TUAT NF) 4, 206-217. 2008.

---------- "Six Rituals edited in the Manner of Arusna". 7. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri ed. Aygül Süel. Cilt 1, Ankara (2010): 503-514.

----------"The Paleography and Orthography of Six Rituals". Paleeography and Scribal Practices in Syro-Palestine and Anatolia in the Late Bronze Age, ,, Papers Read at a Symposium in Leiden, 17-18 December 2009. ed. Elena Devecchi. PIHANS 119, Leiden (2012): 95-110.

Murat, Leyla. "Ammihatna Ritüelinde Hastalıklar ve Tedavi Yöntemleri", Archıvum Anatolıcum- Anadolu Arşivleri, Ar.An 6/2, Ankara (2003): 89-109.

---------- "Hititlerde Kutsal Su," 2. Çorum Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu. Çorum (2012a):131-142.

---------- "Hititlerde Su Kültü", Tarih Araştırmaları Dergisi 31/ 51, Ankara (2012b): 125-157.

---------- "Hitit Yaşamında Yağmur", ed. *Ömer Çapar'a Armağan*, 203-220. Ankara, 2012c.

Murat, Leyla K, Hurri Kökenli Ullikummi Şarkısı/Destanı, Dünden Bugüne Dünya Destanları, ed: Kökdemir- G.- Fidan A.-G, Bilgin Kültür Sanat Yayınları. 305-326. Ankara, 2019.

Neu, Erich. *Das hurritische Epos der Freilassung, I: Untersuchungen zu einem hurritisch hethitischenTextensemble aus Hattusa*, Studien zu den Boğazköy-Texten 32 (StBoT 32). Wiesbaden: 1996.

Nursel Aslantürk, *Hitit Belgelerinde Hurri Tanrıları ve Onların Kültleri*. Doktora Tezi. Ankara: 2013.

Otten, Henrich. "Eine Beschwörung der Unterirdischen aus Boğazköy" Zeitschrift für Assyriologie (ZA) 54, 1961: 114-160.

Reyhan, Esma. "Hitit Arşivlerinde Kizzuwatna Kökenli "Tanrıları Çağırma Ritüelleri"", Tarih Araştırmaları Dergis*i*, 35/60, Ankara. (2016): 1-38.

---------- "Hitit Büyü Ritüellerinin Uygulama Şekilleri Üzerine Bir İnceleme", ArchıvumAnatolicum-Anadolo Arşivleri (Ar.An.), 6/2, Ankara, (2003): 111-142.

Seeher, Jürgen. *Taşa Yontulu Tanrılar, Hitit Kaya Tapınağı Yazılıkaya*, İstanbul: 2011.

Trameri, Andrea. *Purifying a Hause from Blood, a Hittite Ritual fort he Ancient Gods (CTH 446*), Columbus GA: 2022.

Tischler Johann. *Hethitische Texte in Transkription KUB 56 und KUB 57,* Dresdner Beträge zur Hethitologie (DBH 49). Wiesbaden: 2016.

Ünal, Ahmet. *Hititçe Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, Ankara: 2016.

van Gessel, B.G.L. *Onomasticon of the Hitite Pantheon Part* I. Leiden-Newyork-Köln: 1998.

Yakubovich Ilya. - Mouton Alice. *Luwili*, Studien zu den Boğazköy-Texten 72 (StBoT 72), 1/2, Wiesbaden: 2023.

KISALTMALAR

Bo : Boğazköy tabletlerinin envanter numarasını gösterir.

CHD : *The Hittite Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago. Chicago*:1980.

CTH : Laroche, Emmanuel. *Catalogue des Textes Hittites*. Paris: 1971,

Çğ. : Çoğul.

Dupl. : Duplikat

HED : Puhvel, Jaan. *Hittite Etymological Dictionary*, Vol. 1-9. Berlin: 1984-2013.

HEG : Tischler Johann. Hethitisches *Etymologisches Glossar.* Innsburck: 1983-2006.

HHw : Tischler Johann. *Hethitisches Handwörterbuch*. *Mit dem Wortschatz der Nachbarsprachen*. Innsbruck: 2001

HPM : *Hethitologie Portal Mainz* (https://www.hethport.uniwuerzburg.de)

HW : Friedrich, Johannes. *Hethitisches Worterbuch* Heidelberg: 1952.

HW^2 : Friedrich, Johannes.-Kammenhuber, A., *Hetitisches Wörterbuch, Zweite*, völlig neubearbeitete Auflage auf der Grundlage der edierten hethitischen Texte, Heidelberg: 1975-1991.

HZL : Rüster, Cristel-Neu, Erich *Hethitischen Zeichenlexion,* Wiesbaden:1989

GLH : Laroche Emmanuel. *Glossaire de la langue hourrite*. Paris: 1980.

KBo : Keilschriftexte aus Boğazköy, Berlin 1954 vd.
KUB : Keilschrifturkunden aus Boghazköi, Berlin 1921 vd.
Par. : Paralel.
Tam. : Tamamlama.
Tk. : Tekil.
< : Glossemkeil Luvice kelimelerden önce gelen köşe çengeli.
+ Direkt "join"ları gösterir.
(+). Dolaylı Join'leri gösterir.

RESİMLER

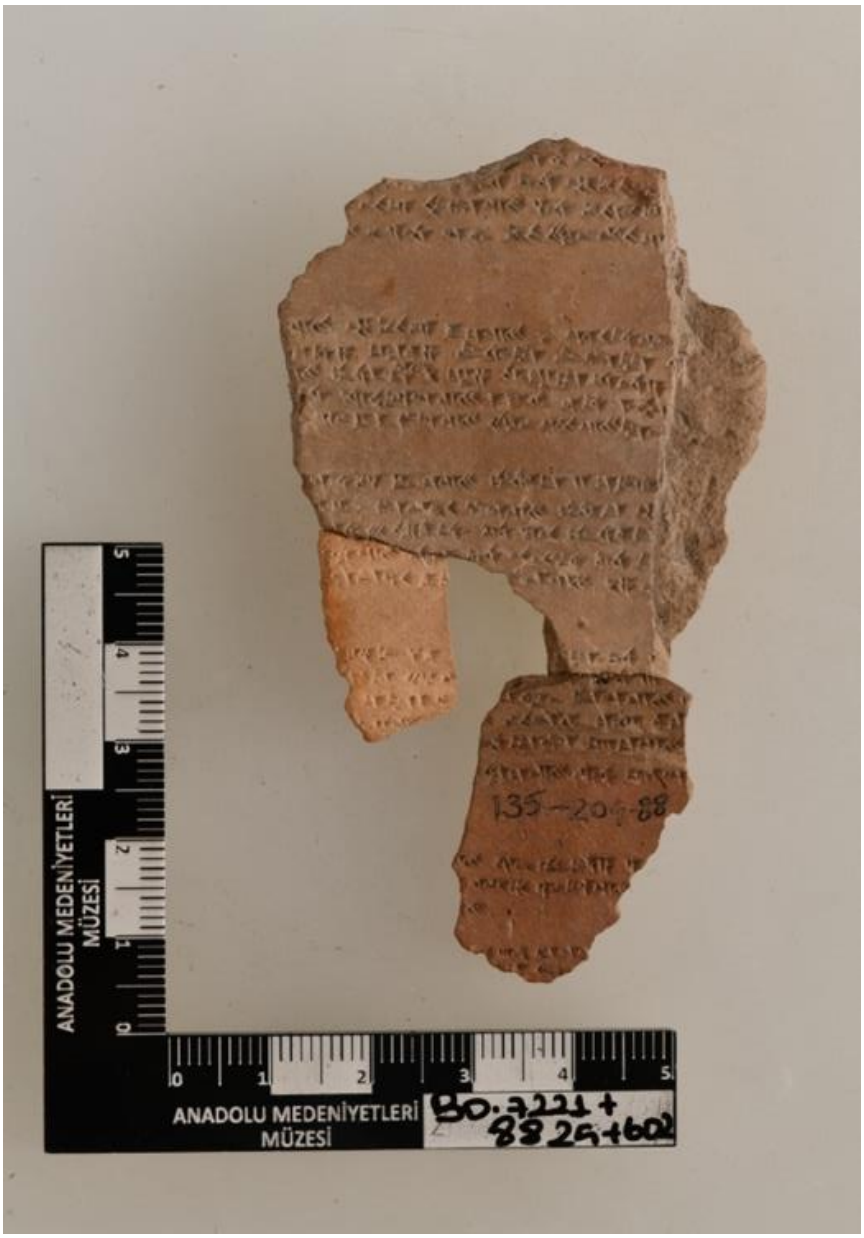

Resim 1: Bo 7221 (CTH 495) Arınma Ritüeli Fragmanı

Resim 2: Bo 7238+Bo 7222 (CTH 495) Arınma Ritüeli Fragmanı

Resim 4: Bo 7243 (CTH 495) Arınma Ritüeli Fragmanı

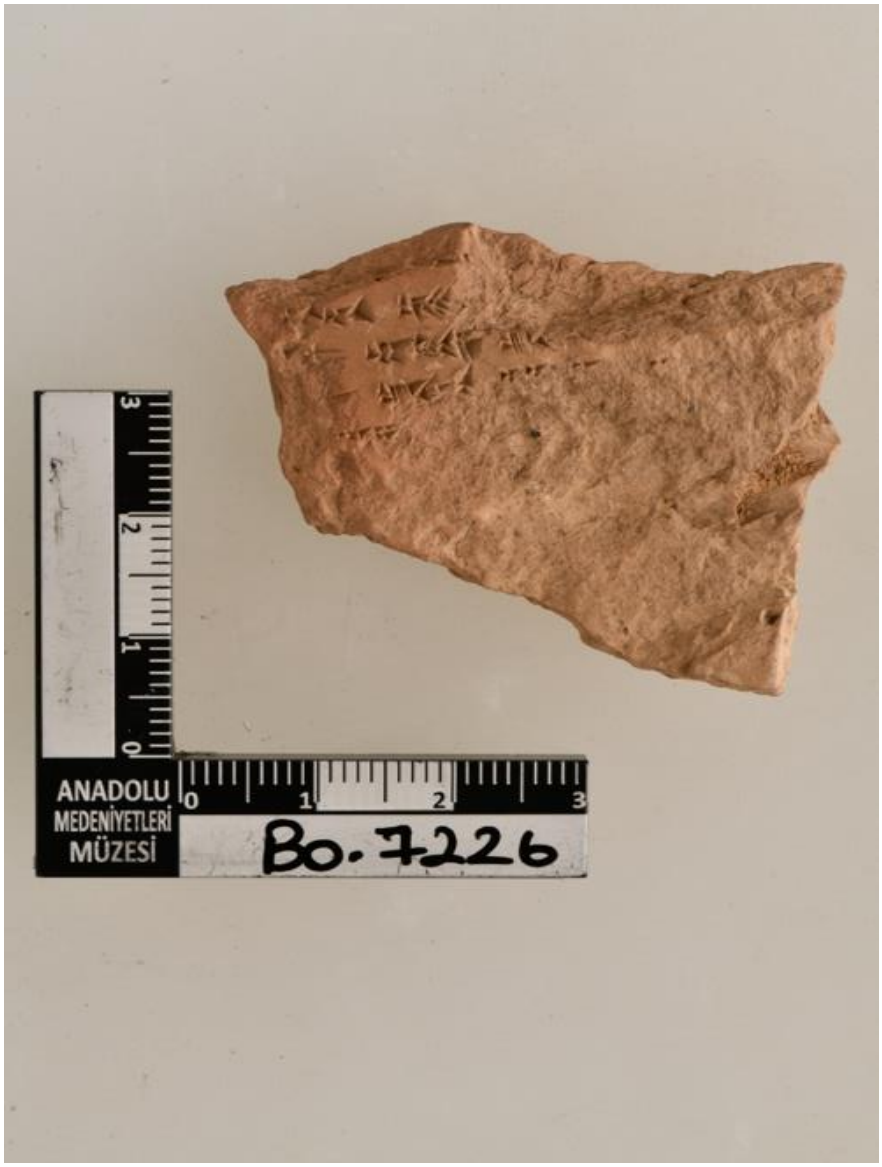

Resim 3: Bo 7226 (CTH 495) Arınma Ritüeli Fragman

Resim 5: Bo 7250 (CTH 456.2.1.A) Arınma Ritüeli Fragmanı.

Resim 6: Bo 7358 (CTH 446.C)

Ev Arındırma, Yeraltı Tanrılarını Çağırma Ritüeli Fragmanı